

Anmeldelser

Den ene af redaktørerne, Christian H. Skov, forsøger i artiklen 'Martin Luther og den verdslige øvrighed' bl.a. at indfange Luthers sondring mellem det åndelige og det verdslige. Det gør han godt, eksemplificeret ved at skrive, at »Udgangspunktet for Luther er, at det kristne evangelium ikke er et politisk skrift. Det politisk er derimod det verdslige. Men da modsætningen åndelig/verdslig beror på kristendommen, skal også verdsligheden forstås inden for en kristen forståelsesramme«.

Ud over de nævnte er der artikler af Jens Wendel-Hansen om grundlovsændringen af 1866, af Søren Hviid Pedersen om stat og individ i en konservativ belysning samt af Arild Hald Kierkegaard om det engelske sprogs indflydelse på dansk. *Critique* kan varmt anbefales til dem, der finder, at det kun kan gå for langsomt med at generobre den indflydelse, som det konservative Danmark har mistet igennem snart 150 år.

Morten Uhrskov Jensen

MICHAEL LARSEN: *Den store tid – Stormen*. People's Press. Danmark 2008.

ISBN 978-87-7055-204-2. 295 sider. Kr. 249,00.

Det ville være en svær tilsnigelse at hævde, at undertegnede har forstand på skønlitteratur. Jeg iler da også med at indrømme, at jeg ikke primært har læst *Den store Tid – Stormen* på grund af dens litterære kvaliteter, men først og fremmest på grund af dens frontalangreb på Det moderne Gennembrud, som det fik udtryk gennem brødrene Brandes, Georg og Edvard, i Michael Larsens roman Nathan og Edmund Adler. Så vidt jeg kan skønne, er romanen af god litterær kvalitet, som også dens første del *Den store Tid – Aftenlandet*, anmeldt i Nomos 3:2.

Set fra mit perspektiv er dette andet og afsluttende bind overordentlig underholdende, fordi det i den grad sværter »gennembruddets mænd« og altså især de to brødre. Det gør Michael Larsen begavet og vidende, og har forfatteren ret i bare halvdelen af sine påstande, så bør danskundervisningen i

Anmeldelser

gymnasieskolen, hvad angår det (såkaldte) moderne gennembrud radikalt gentænkes, og de vordende studenter bør i stedet indføres i den videnskabelige uredelighed, som Georg Brandes excellerede i.

Ifølge Michael Larsen udmærkede Georg og Edvard Brandes sig helt overvejende ved lige dele tilsværtninger af deres modstandere og lige dele fusk med kilderne og henvisningerne. Som da Michael Larsen lader Edmund Adler (Edward Brandes) tænke, at »For nylig havde han for første gang selv opdaget, hvad der rygtevis taltes om, at end ikke Nathans [Georg Brandes] allerede nu berømte sætning, at „at litteraturen bør sætte problemer under debat“, var hans egen... Han havde stjålet det fra Dumas fils' forord til *Le fils naturel*«.

Eller denne, hvor Michael Larsen lader Nathan Adler tænke:

Og frygte ham gjorde de. Løgnene virkede. I desperation over at have undervurderet stoffet og overvurderet sig selv i forbindelse med foredragene om *Udvandringslitteraturen* havde han, inspireret af Mill og de franske og italienske forfattere, i en sidste udvej dengang afprøvet et nyt våben: skandalen. Og den virkede. Forargelsen var så stor, at ingen så, at han bedrog dem ved at foregive at vide meget, meget mere, end han faktisk gjorde. Han lo for sig selv ved tanken om alle de navne, han havde slynget om sig, og som fik ham til at fremstå langt mere belæst, end han var. Først med Pontoppidans afsløringer var det begyndt at indhente ham.

Det er da en detronisering af en afgud, der vil noget.

Hovedpersonen, og den Michael Larsen ubetinget identificerer sig med, Lars Mikkelsen forsøger på et tidspunkt at klargøre, hvor han står: »Han troede på sammenhold, ikke på splittelse. Han ville udvikling, ikke katastrofale spring. Han var humanist. Men hans credo: Vi er alle mennesker, brugte han, modsat dr. Adler og hans folk, som et forsvar for mennesket, ikke som et angreb på det. Det var i Lars' øjne akkurat forskellen«. Lidt længere henne læser vi redaktør Plov (lig med redaktør af avisen *Fædrelandet* Carl Ploug) fortælle Lars Mikkelsen, at

Jeg føler mig overbevist om, at verden vil bevæge sig frem og tilbage, som den altid har gjort. Jeg føler mig sikker på, at der vil komme perioder, hvor man vil dømme os hårdt i forhold til dr. Adler og andre farverige personligheder fra vores tid. Man vil sikkert i kraft af de letbevægelige

Anmeldelser

studenter, der nu vokser op, bygge videre på disses oplevelser af en uretfærdig tid. Svarer deres beretning så til efterkommeres oplevelse af deres tid, vil der dermed være en overensstemmelse, en samhørighed, og de vil skrive lige så blindt som dr. Adler.

Lars Mikkelsen er en ubønhørlig kritiker af en bevægelse, der i sin radikalitet ikke

syntes at påskønne og tage hensyn til, at et land, der var blevet forskånet for de største lidelser i omstillingen fra én samfundsform til en anden, fra feudale forhold til en stadig større grad af frihed og lighed, et land, hvori demokratiet kun var 30 år gammelt, havde brug for tid til at udvikle sig.

Moderation, ikke revolution, kendetegner hovedpersonen, og som sådan yder Michael Larsen sit bidrag til en, kunne man fristes til at sige, konservativ tænkning, der havde alt for trange kår dengang, og som fortsat på mange måder har svært ved at finde sin naturlige selvhævdelse, ikke mindst blandt de politiske partier, der ikke burde være fremmede for arven fra den franske revolutions modstandere og i det hele taget den radikalisme, der i sine elfenbenstårne udtænker sine syner.

Som det vil ses, er det bogens politiske og idéhistoriske indhold, der har interesseret denne anmelder. *Den store tid – Stormen* er også en historie om en morder, der dræber og dekapiterer unge kvinder, og niddingen skal ikke afsløres her. Bogen er anbefalelsesværdig og kunne have fortjent væsentlig mere omtale. Men det er naturligvis ikke rart at bevidne nogle af de mest kanoniserede skikkelser i dansk åndsliv blive klædt af på den måde, som det sker her. Sådan må det vel være i et land, hvor den kulturelle elite for ni tiendedeles vedkommende fortsat dyrker fantasierne om det absolut frigørende, og hvor bundetheden til folk og land er noget, der hører almuen til.

Morten Uhrskov Jensen
